

Dr. Jan Černý, r. v. z. s., příd. N. S.:

Procesní postavení poškozeného dle uherského trestního řádu.

(Dokončení.)

III. Hlavní přelíčení v první instanci a opravné prostředky proti rozsudku první stolice.

Bylo-li nařízeno hlavní přelíčení, jest předseda téhož povinen, obeslati k němu poškozeného (§ 286. odst. I.). Poškozený má však býti vyzván, aby se osobně dostavil, pouze tenkrát, když výslech jeho je nutný, aby vysvětlena byla některá důležitá okolnost. Přece však mají býti poškozený i ten, kdo se připojil, upozornění v obsílce na to, že pokud se nedostaví k hlavnímu líčení, bude míti soud za to, že nehodlají převzít zastoupení žaloby, bylo-li by od ní upuštěno (§ 286. odst. IV.). Strana soukromá má býti upozorněna, že nedostaví-li se, bude její žádost, kterou přednesla v příčině svého soukromoprávního nároku, ze spisů přečtena (§ 286. odst. V.).

Jestliže se poškozený k trestnímu řízení nepřipojil nebo jestliže soukromá strana se k hlavnímu líčení nedostavila, bude ze spisů přečtena jejich žádost, přednesená v předcházejícím řízení v příčině soukromoprávního nároku, a státní zástupce učiní o této žádosti přiměřený návrh (§ 315. odst. III.).

Jestliže žalobce upustil při hlavním líčení od obžaloby, a byli-li oni poškození, kteří učinili oznámení, jakož i oni, kteří přihlásili svůj nárok, k hlavnímu líčení obesláni, avšak se nedostavili, nebo nepřevzal-li žádný z dostavivších se poškozených zastoupení obžaloby, ač k tomu byli vyzváni (§ 42.), zastaví soud usnesením řízení, odůvodňuje to touto okolností (§ 323. odst. I.). Slovem »žalobce« v tomto § jest rozuměti jak státního zástupce, tak i žalobce soukromého, a sice hlavního i náhradního (§ 13. odst. I.). Zastupuje-li žalobu soukromý žalobce, jest za upuštění od žaloby pokládati také, jestliže se soukromý žalobce k hlavnímu přelíčení nedostaví, ačkoliv byl řádně obeslán, případně nedá-li se zastupovati, ačkoli zastoupení bylo přípustno (§ 49. posl. odst.). Ve všech případech upuštění od žaloby ukládá § 323. odst. I. soudu, aby usnesením zastavil řízení, jakmile poškození, kteří učinili oznámení, nebo ohlásili nárok, k hlavnímu přelíčení byli obesláni, avšak

se nedostavili, nebo nepřevzal-li žádný z dostavivších se poškozených zastoupení žaloby, ačkoli k tomu byl vyzván. Předpokladem tohoto postupu je tedy, že poškození byli ku hlavnímu přelíčení obesláni (§ 323. sice nežádá výslovně, aby obesláni se stalo s upozorněním dle § 286. odst. IV., povaha věci však vyžaduje obesláni tomuto předpisu vyhovující).

Jestliže žalobu zastupoval státní zástupce a od žaloby při hlavním přelíčení upustil, nebude mu usnesení o zastavení řízení doručeno, poněvadž byl přítomen. Byl-li poškozený rovněž přítomen a žalobu nepřevzal, ačkoli byl k tomu vyzván, musí, pokud by chtěl uplatnit právo stížnosti, tuto ohlásiti ihned po prohlášení usnesení. Nebyl-li poškozený přítomen, ačkoli byl dle § 286. řádně obeslán, bude mu zastavovací usnesení dle § 78. doručeno a jest mu přiznati právo stížnosti dle § 378.

Podobně má se věc, jestliže žalobu zastupoval soukromý žalobce, který se ku hlavnímu přelíčení dostavil a od žaloby během hlavního přelíčení upustil.

Jestliže však upuštění stalo se tím, že soukromý žalobce se ku hlavnímu přelíčení nedostavil, dlužno především zjistiti, zda byl v obsílce upozorněn na předpis § 49. posl. odst. (§ 286. odst. III.). Stalo-li se tak, jedná se o pravidelné ustoupení od žaloby. Usnesení zastavovací mu bude doručeno jakožto zájemníku dle předpisu § 78. Jsou-li zde poškození, kteří se připojili, avšak nebyli předvoláni dle § 286. odst. IV. a § 45. odst. IV., bude jim dle analogie § 45. odst. VI. doručiti zastavovací usnesení. Poněvadž usnesení jest oznámeno doručením, jímž prolomen jest předpis druhé věty § 46., počne jak soukromému žalobci, tak i poškozenému lhůta ku podání stížnosti doručením usnesení a sice každému samostatně.

Nebyl-li soukromý žalobce předvolán, nebo nebyl-li při předvolání zachován předpis § 286. odst. III., musí hlavní přelíčení býti odročeno za účelem nového předvolání.

Nebyl-li poškozený obeslán vůbec, nebo ne tak, jak předpisuje § 286. odst. IV., nemůže v případě upuštění od žaloby se strany žalobce zastavovací usnesení býti učiněno, a musí býti postupováno dle § 42. odst. IV.

Bylo-li hlavní přelíčení v první instanci skončeno rozsudkem, má poškozený právo podat

a) proti rozsudku soudu sborového odvolání v mezích § 383. odst. III. bod 2. a), b), případně zmateční stížnost dle § 426. bod 2. § 381. odst. II. č. 2. a § 383. odst. III. bod 2. b),

b) proti rozsudku soudu porotního zmateční stížnost dle § 426. bod 1. v mezích § 383. odst. III. bod 2. b) (§ 31. odst. I. tr. ř. nov.).

§ 388. předpisuje, že odvolání má býti opověděno do tří dnů po

prohlášení rozsudku sborového soudu prvé stolice, a je-li rozsudek oznámen doručením (§ 329.), do tří dnů po jeho doručení. § 31. odst. II. tr. ř. nov. pak předpisuje, že § 388. má býti přiměřeně užito také na zmateční stížnost.

Důležitě jest, že hlava XVIII. trestního řádu, obsahující předpisy o konání hlavního přelíčení v první instanci, nikde nenařizuje, že rozsudek má býti doručen někomu jinému, nežli obžalovanému ve smyslu § 329. Poškozený nemá tedy nároku na doručení prvostupňového rozsudku, a druhá věta § 46. platí ohledně opravných prostředků proti prvostupňovému rozsudku v celém rozsahu.

Pokud jedná se o právo odvolání, příslušející poškozenému dle § 383. odst. III. bod 2. a), b) a o právo zmateční stížnosti příslušející mu dle téhož § bod 2. b), jest právo toto vázáno na podmínku, že v případě bodu 2. a) se co do viny nebo co do výměry trestu odvolala některá z osob, k tomu oprávněných, a v bodě 2. b), že v případě osvobozujícího rozsudku se neodvolal žalobce. Předpisy těmito není však nijak dotčena třidenní lhůta § 388. ku ohlášení opravných prostředků, nýbrž jest stanovena pouze účinnost toho kterého opravného prostředku.

Při řešení jednotlivých praktických případů jest rozeznávati, zda poškozený

1. byl ku hlavnímu přelíčení předvolán dle předpisu § 286. odst. IV.,
2. nebyl takto předvolán.

Ad 1. Byl-li poškozený předvolán, jest lišiti:

- A) zda byl při vynesení rozsudku přítomen,
- B) zda nebyl přítomen.

Ad A). a) Byl-li vynesen rozsudek osvobozující a státní zástupce ihned ohlásil opravný prostředek, má poškozený právo, do tří dnů (§ 388.) od vyhlášení rozsudku ohlásiti opravný prostředek pro případ, že by ohlášený opravný prostředek státního zástupce později byl vzat zpět, a žádati pro tento případ doručení opisu rozsudku za účelem provedení ohlášeného opravného prostředku. Výslovně jest zdůrazniti, že zpětvzetí ohlášeného opravného prostředku se strany státního zástupce neposkytuje poškozenému možnosti dodatečného ohlášení opravného prostředku.

b) Byl-li vynesen rozsudek osvobozující a státní zástupce si vyhradil třidenní lhůtu ku případnému ohlášení opravného prostředku, má poškozený právo do tří dnů (§ 388.) od vyhlášení rozsudku ohlásiti opravný prostředek pro případ, že státní zástupce opravného prostředku nepodal, nebo že státním zástupcem snad ohlášený opravný prostředek bude později vzat zpět, a žádati

pro tento případ doručení opisu rozsudku za účelem provedení ohlášeného opravného prostředku.

c) Byl-li vynesena rozsudek osvobozující a státní zástupce prohlásil, že jest spokojen, má poškozený právo ohlásiti opravný prostředek do tří dnů od prohlášení rozsudku a vyžádati si opis rozsudku za účelem provedení ohlášeného opravného prostředku.

Ad B). Nebyl-li poškozený při vynesení rozsudku osvobozujícího přítomen, ač byl řádně předvolán, nemá, jak výše uvedeno, nároku na doručení rozsudku a jsa důsledkem předpisu druhé věty § 46. vázán na lhůtu, kterou měl žalobce dříve jednavší, musí zachovati též postup, jak uvedeno shora pod A) a) až c).

Ad 2. Nebyl-li poškozený dle § 286. odst. IV. předvolán, jest lišiti

A) zda byl při vynesení rozsudku přítomen,

B) zda nebyl přítomen.

Ad A). Byl-li poškozený při vynesení osvobozujícího rozsudku přítomen, platí táž pravidla jako shora pod 1. A) a), b), c).

Ad B). Nebyl-li poškozený přítomen, nedověděl se následkem opomenutého předvolání o konání hlavního přelíčení, a nedostal-li se k němu, stalo se to bez jeho zavinění. Vzdor tomu však nebude mu doručen rozsudek, a ani nezaviněná nepřítomnost nezmění ničeho na předpisu § 46. věta 2., takže poškozený i v tomto případě zůstane vázán na lhůty, platící pro žalobce dříve jednajícího a na postup pod A) uvedený. Utrpí-li tím škodu na svých právech, bude mu možno zjednati nápravu cestou navrácení ve stav předešlý (§ 463.).

Byla-li žaloba zastupována soukromým žalobcem, ať hlavním, nebo náhradním, zůstává postavení poškozeného nezměněno.

Byl-li obžalovaný prvostupňovým rozsudkem uznán vinným, dává § 383. odst. III. bod 2. a) poškozenému právo, podati odvolání co do soukromoprávního nároku, avšak jen tehdy, jestliže se co do viny nebo co do výměry trestu odvolala některá z osob k tomu oprávněných. Toto právo poškozeného jest tedy pouze jakýmsi přívěskem k odvolacímu právu jiných oprávněných, poněvadž zákon nerozeznává, odvolal-li se v tomto případě žalobce nebo obžalovaný, a jest jen opatřením čistě ekonomickým, aby soud odvolací rozhodl najednou o všech sporných bodech rozsudku, tedy i o nároku soukromoprávním. I odvolání toto musí býti ohlášeno do tří dnů od prohlášení rozsudku, poněvadž poškozenému rozsudek doručen nebude a třídní lhůta § 388. tedy jiným okamžikem vůbec začítí nemůže.

Nezbývá tedy poškozenému, chce-li se chrániti proti důsledkům sproštujícího nebo jinak jemu nepříznivého prvostupňového

rozsudku, než aby se o své zájmy sám staral tím, že se ku hlavnímu přelíčení dostaví a tam své právo odvolání v případě potřeby včas uplatní. Nedostaví-li se, jsou jeho zájmy chráněny jen předpisem § 315. odst. III. pokud se týče § 463.

IV. Hlavní přelíčení v druhé instanci a opravné prostředky proti rozsudku druhé stolice.

Pro řízení ve druhé instanci jest především dána odchylka, že poškozený bude ku hlavnímu odvolacímu přelíčení obeslán jen tenkrát, když má povahu strany soukromé a soudní tabule nařídí, aby byl obžalovaný při odvolacím hlavním přelíčení vyslechnut nebo byl proveden důkaz (§ 415.). Jinak má býti dle § 409. odst. II. o nařízení odvolacího hlavního přelíčení uvědoměn tím, že se na ohlašovací desce soudní tabule vyvěsí týdenní seznam věcí, o nichž jest nařízeno hlavní přelíčení, a že se mu zároveň doporučeným dopisem ohlásí rok hlavního přelíčení. Poněvadž však dále se praví, že neodeslání dopisu, nebo jeho nedoručení nemá právního účinku, nemá předpis tento praktického významu. Poškozený musí se tedy sám interesovati o termin odvolacího hlavního přelíčení, chce-li mu býti přítomen.

Proti srošřujícímu rozsudku soudní tabule má poškozený dle § 383. odst. III. bod 2. b) a § 31. odst. I. tr. ř. nov. právo, podati zmatečn^í stížnost, pokud se neodvolal žalobce. Zmatečn^í stížnost dle bodu 2. a) citovaného § co do soukromoprávních nároků jest však nepřípustna (§ 31. odst. I. tr. ř. nov.). Pro ohlášení zmatečn^í stížnosti jest směrodatným předpis § 388., že musí býti ohlášena do tří dnů po prohlášení rozsudku, a je-li rozsudek oznámen doručením (§ 329.), do tří dnů po jeho doručení. Citování § 329. na tomto místě však neznamena, že by se mohlo jednati pouze o doručení rozsudku obžalovanému, o němž § 329. výlučně mluví. § 31. odst. II. tr. ř. nov. totiž stanoví, že předpisu § 388. má býti přiměřeně použito také na zmatečn^í stížnosti. Jestliže tedy § 425. odst. II., jednající o doručení druhostupňového rozsudku, nařizuje, aby rozsudek oproti předpisu § 329. byl doručen také jiným osobám, znamená přiměřené použití § 388., že doručením jsou míněny také případy uvedené v § 425. odst. II.

Byl-li poškozený při odvolacím hlavním přelíčení přítomen, nebude mu opis rozsudku nikdy doručen, a musí případnou zmatečn^í stížnost ohlásiti do tří dnů po prohlášení rozsudku, dle potřeby i podmíněčně, tak jak uvedeno bylo o obdobném případě při řízení v první instanci.

Nebyl-li poškozený při odvolacím hlavním přelíčení přítomen, mohou nastati dvě možnosti:

I. postup dle § 431. posl. odst.,

II. postup dle § 425. odst. II.

Ad I. Poslední odstavce § 431. předpisuje, že byly-li osoby, oprávněné ku ohlášení zmáteční stížnosti, všechny přítomny nebo zastoupeny při hlavním líčení u soudní tabule, a podala-li některá z nich zmáteční stížnost, předloží soudní tabule spisy přímo Nejvyššímu soudu. Nejobyčejnější případ bude ten, že při odvolacím hlavním líčení byl přítomen vrchní státní zástupce a obžalovaný. Jestliže proti osvobozujícímu rozsudku vrchní státní zástupce ohlásil zmáteční stížnost a setrvá při ní, předloží soudní tabule spisy Nejvyššímu soudu a tím odpadne postup dle § 425. odst. II., totiž doručení rozsudku nepřítomnému poškozenému. Poškozený tedy v tomto případě nedostane rozsudek soudní tabule a nebude mu doručeno také konečné rozhodnutí Nejvyššího soudu, poněvadž o tom mají dle § 440. odst. II. býti vyrozuměny jen strany. Jakousi opravou tohoto, pro poškozeného velmi krutého předpisu jest ustanovení § 494. odst. VI., že totiž usnesení, opatřené doložkou o nabytí moci práva, má býti doručeno tomu, komu byla přisouzena náhrada škody nebo jiný nárok.

V případě naznačeném nemá poškozený vůbec práva podati zmáteční stížnost, poněvadž prostředku tohoto použil žalobce. Jestliže generální prokurátor vezme ohlášenou zmáteční stížnost zpět, vrátí dle § 434. odst. IV. Nejvyšší soud spisy, aniž je přezkoumá. Tím však není věc meritorně vyřízena, nýbrž nastane znova stav, jako kdyby podmínky § 431. nebyly hned původně splněny, bude tedy nutno postupovati dle § 425. odst. II. a doručiti poškozenému druhostupňový rozsudek, čímž nastane postup dále ad II. uvedený.

Ad II. Nenastal-li případ posledního odstavce § 431., nařizuje § 425. odst. II., aby druhostupňový rozsudek byl nepřítomnému žalobci a poškozenému doručen soudem I. instance. Byla-li žaloba při odvolacím hlavním přelíčení zastoupena vrchním státním zástupcem odpadne ovšem doručení rozsudku žalobci, tedy státnímu zástupci, který žalobu zastupoval v první instanci a rozsudek bude doručen jen poškozenému. Vzhledem k omezenosti práva poškozeného, jak stanoveno v § 383. odst. III. bod 2. b), může se jednati pouze o rozsudek sprostující.

Vzhledem k tomu, že § 425. odst. II. jsou dána zvláštní pravidla o doručení druhostupňového rozsudku poškozenému, jest předpis 2. věty § 46. prolomen a neplatí v tomto stadiu trestního řízení.

Praktické případy mohou býti:

A) vrchní státní zástupce podal zmáteční stížnost,

B) vrchní státní zástupce nepodal zmáteční stížnosti.

Ad A). a) Jestliže generální prokurátor podržel ohlášenou

zmateční stížnost, nevzniká pro poškozeného vůbec právo zmateční stížnost ohlásiti;

b) jestliže vrchní státní zástupce vzal ohlášenou zmateční stížnost zpět, nařídí soudní tabule doručení rozsudku poškozenému dle § 425. odst. II. bez jakéhokoli dalšího vyrozumění, jestliže se tak již dříve nestalo. Byl-li druhostupňový rozsudek dle slovního znění § 425. odst. II. poškozenému již dříve doručen, počala lhůta § 388. pro poškozeného doručením rozsudku a bude poškozený účelně hájiti své zájmy tím, že ohlásí zmateční stížnost podmienečně pro všechny případy. Ovšem účelnějším bude v těchto případech, když soudní tabule s doručením rozsudku sečká, až bude jisto, zda žalobce ohlášenou zmateční stížnost také skutečně podržel.

c) Jestliže zmateční stížnost vrchního státního zástupce vzal zpět generální prokurátor, vrátí Nejvyšší soud spisy soudní tabuli s poukazem, aby postupovala dle § 425. odst. II., jestliže se tak již dříve nestalo, načež poškozenému vzniknou též práva, jako dle odstavce předešlého.

Ad B). Jestliže vrchní státní zástupce nepodal zmateční stížnosti, nařídí soudní tabule doručení rozsudku poškozenému dle § 425. odst. II. bez jakéhokoli dalšího vyrozumění a poškozenému přísluší pak právo do tří dnů od doručení rozsudku zmateční stížnost ohlásiti.

Zastupoval-li žalobu při odvolacím hlavním přelíčení náhradní soukromý žalobce a byl při odvolacím hlavním přelíčení přítomen, nastane pro poškozeného, který se připojil, *mutatis mutandis* případ týž, jak právě uvedeno ohledně vrchního státního zástupce.

Jinak však bude vypadati věc, jestliže náhradní soukromý žalobce, který žalobu v druhé instanci zastupoval, se ku odvolacímu hlavnímu přelíčení nedostavil. Soukromý žalobce bude totiž dle § 415. tr. ř. obeslán ku odvolacímu hlavnímu přelíčení jen tenkrát, když soudní tabule nařídila, aby obžalovaný byl při hlavním přelíčení vyslechnut, nebo aby byl proveden důkaz, jinak bude uvědomněn jen dle § 409. odst. II., jak výše uvedeno o poškozeném. Při odvolacím hlavním přelíčení nemusí soukromý žalobce býti přítomen, aniž pro něho nastávají škodlivé následky § 49. poslední odstavec (§ 421. odst. I.). Nedostavil-li se soukromý žalobce k odvolacímu hlavnímu přelíčení, bude mu rozsudek doručen dle § 425. odst. II. Jestliže vrchní státní zástupce, jehož přítomnost jest při odvolacím hlavním přelíčení předepsána i v tomto případě, neučinil žádného prohlášení (§ 421. odst. III.), počíná třídenní lhůta § 388. pro podání zmateční stížnosti soukromému žalobci doručením rozsudku dle § 425. odst. II. V případě, že soukromý žalobce zmateční stížnost nepodal, nebo ohlášenou vzal zpět, jsou práva poškozeného, který se připojil, obdobna jako shora uvedeno pod A), B).
